

343505

С.М. КОРОЛІВСЬКИЙ

БАГАТОВІКОВА БОРОТЬБА
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
ЗА СВОЄ
СОЦІАЛЬНЕ Й НАЦІОНАЛЬНЕ
ВИЗВОЛЕННЯ

ХАРКІВСЬКЕ
КНИЖКОВО-ГАЗЕТНЕ ВИДАВНИЦТВО

ЦНБ ХНУ
Дата повернення:

В центральную научную библиотеку
Харьковского Гос Университета им. Горького
— Автор. С. М. КОРОЛІВСЬКИЙ *Корольовський*
1952, кандидат історичних наук

БАГАТОВІКОВА БОРОТЬБА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗА СВОЄ СОЦІАЛЬНЕ Й НАЦІОНАЛЬНЕ ВИЗВОЛЕННЯ

(КОРОТКИЙ НАРИС)

59
64
ХАРКІВСЬКЕ КНИЖКОВО-ГАЗЕТНЕ ВИДАВНИЦТВО

1949

AMERICAN BOTANICAL
SOCIETY
341 BOE
COLLEGE H. HALL
BOSTON

RECEIVED

AMERICAN BOTANICAL SOCIETY

I

„Століттями боровся український народ за своє соціальне й національне визволення. Багато разів піднімався він на боротьбу проти поміщиків і капіталістів, проти іноземних загарбників. Історія визвольної боротьби українського народу повна героїчних сторінок. У цій боротьбі український народ завжди діставав неоціненну допомогу і підтримку з боку великого російського народу. Пліч-о-пліч російський і український народи боролися проти спільних ворогів і гнобителів — царизму, поміщиків, капіталістів, іноземних загарбників. Протягом віків міцніла нерозривна дружба двох братніх народів — російського і українського, таких близьких і мовою, і місцем проживання, і характером, і історією“.

З постанови ЦК КП(б)У від 17 серпня 1949 року про десятиріччя возз'єднання українського народу в єдиний Український Радянський державі¹.

На світанку свого розвитку предки росіян, українців і білорусів жили разом, становили один народ. Вони називалися росами або русами. Стародавні літописи говорять про них як про єдиний „словенськ род“, „словенськ народ“, „словенськ язык“ і при цьому відзначають, що „Словенський язык і Руський един есть“².

¹ Газета „Радянська Україна“ № 197, 21 серпня 1949 року.

² Див. „Повість временных лет по Лаврентьевскому списку“, СПб, 1910, стор. 28.

У IX столітті нашої ери вони створили єдину східно-слов'янську державу—Київську Русь, з центром у Києві. Виросли з необхідності тримати в покорі рабів і смердів і обороняти себе від сусідів-загарбників, Київська держава об'єднала всі східно-слов'янські племена, поширила свою владу на величезну територію—від Карпат до Волги і від Ладоги до Чорного моря—і стала відігравати визначну роль на міжнародній арені. Сильна й могутня була ця держава. Знаменитий церковний проповідник-публіцист XI століття Іларіон, розповідаючи про видатних діячів церкви і перших київських князів, говорив, що вони „не в худе бо, и не в неведоме земли владычествоваша, но в русьской, яже ведома и слышима естъ въсеми коньци земли“¹.

Київська держава була органом класового панування князів і бояр, і вже тоді поневолювані ними народні маси не раз піднімалися на боротьбу за право вільно жити, вільно господарювати. Доходило до стихійних повстань. В 945 році повсталі деревляни забили київського князя Ігоря, коли той намагався зібрати з них непомірно велику данину².

1068 року, під час нападу половців на Руську землю, київське населення, підтримане смердами довколишніх сіл, що збіглися до міста, „начаша претися со князем“, примусило князя Ізяслава з найближчим його оточенням втекти з Києва. Коли князь запросив на допомогу польських феодалів, повстанці прогнали і їх³.

1113 року в Києві знову вибухнуло повстання пригноблених міських низів. Підтримана смердами, міська біднота розгромила будинки купців-лихварів, князівської адміністрації, тисяцького Путяти й загрозувала князеві, боярам, монастирям. З великими труднощами це повстання було придушене, але народні маси все ж домоглися ряду поступок⁴. Боротьба проти гнобителів не вщухала й далі.

Непримиренну боротьбу доводилося вести і проти іноземних загарбників. Хазари, печеніги, половці та інші

¹ Слово Іларіона „О законе и благодати“. „Історія України в документах і матеріалах“, т. I, К., 1939, стор. 204.

² Див. „Летопись по Лаврентьевскому списку“, стор. 53—54.

³ Див. там же, стор. 163—169.

⁴ Див. „Сказания про чудеса князей Бориса и Глеба“. „Памятники XI—XVIII вв.“, стор. 169.

степовики-кочівники не раз зазнавали тяжких ударів за спроби поневолити наших предків, накласти на них данину, позбавити їх свободи й незалежності. Діставали нещадну відсіч і західні сусіди східних слов'ян—угорські й польські феодалі, що здавна непокоїли Русь. Але якщо кількарарова польсько-шляхетська навала (971 р., 1018 р., 1068 р.) була відбита, а міста „червенські“ (Галичина) й волинські, тимчасово захоплені ними, були звільнені, то Закарпатська Русь була відірвана від Київської держави угорськими загарбниками ще наприкінці IX століття. З того часу і до наших днів—понад 1000 років—вона була колонією чужоземців.

Київська Русь існувала недовго. В міру розвитку феодальних відносин, єдність її почала швидко розхи́туватись. Якщо князь Володимир (978—1015 рр.), на думку Маркса, знаменував „кульмінаційний пункт“ розвитку старої Русі, то Ярослав Мудрий (1019—1054 рр.) знаменував уже початок її занепаду¹. Протягом другої половини XI століття і в XII столітті Київська Русь розпалась на багато дрібних князівств, які часто ворогували між собою. Користуючись з цього, чужоземці посилили напади на всі руські землі.

Дуже дошкуляли німецькі хрестоносці, „пси-рицарі“, як їх називав Карл Маркс. В 30-х роках XIII століття вони вдерлися в найбагатші на той час землі руські—на Волинь і в район Пскова та Новгород. Але галицько-волинський князь Данило Романович у 1237 році і новгородський князь Олександр Ярославович Невський у 1242 році так погромили „хрестоносних мерзотників“², що в них надовго відпала охота шукати собі „життєвий простір“ на наших землях.

Тяжким ударом для всіх руських земель була навала татаро-монголів, що в XIII столітті пройшли по них пото́птом і встановили на довгий час страшний режим кривавої деспотії.

Та з часом населення північно-руських земель знайшло в собі сили об'єднатися, подолати феодальну роздрібненість, сформувати великий російський народ,

¹ Див. К. Маркс, „Секретная дипломатия XVIII века“.

² Див. К. Маркс, „Хронологические выписки“, „Архив Маркса и Энгельса“, т. V, стор. 344.

що й зараз є провідною нацією серед усіх народів Радянського Союзу, повалити більш як двохсотрічне панування татаро-монголів і створити могутню централизовану Російську державу. Москва стала її прапором.

Інакше склалася доля південно-руських і західно-руських земель. В 40—60-х роках XIV століття основна їх частина опинилася в складі князівства Литовського. Галичину в 1387 році загарбала шляхетська Польща, а північна Буковина в тому ж столітті перейшла до рук боярської Молдавії. Згодом під владу останньої підпала й Бесарабія, в тому числі землі, заселені українцями. В цей же час Молдавія потрапила у васальну залежність від султанської Туреччини, і українські землі, загарбані Молдавією, зазнають також гніту турецьких султанів. В середині XVI століття (за Люблинською унією 1569 року) шляхетська Польща відібрала в Литви Волинь, Поділля, Правобережну й Лівобережну Україну і таким чином надовго зосередила в своїх руках більшість українських земель.

Протягом XIV—XVI століть на південно-руських землях, силоміць відірваних від інших руських земель, складається український народ. Феодально-кріпосницькі відносини, що зародилися ще в Київській державі, значно розширюються і поглиблюються. Були райони й феодальні маєтки, у яких панщина вже наприкінці XVI століття становила 5—6 днів на тиждень. Не менш тяжким був і оброк. Експлуататором народних мас (селян і ремісників) виступає не тільки „свое“ панство, а й польські, литовські, угорські і турецькі феодали. Жорстокий соціальний гніт поєднується з тяжким національним і релігійним гнобленням. Особливо тяжка й нестерпна була шляхетсько-польська диктатура. Єзуїт П. Скарга, що жив у ті часи, свідчить: „Немає держави, де б піддані і хлібороби були так пригнічені, як у нас, під безмежною владою шляхти. Розгніваний землянин або королівський староста не тільки відбере у бідного хлопа все, що у нього є, але й самого вб'є, коли схоче і як схоче, і за те ні від кого слова поганого не потерпить“¹.

¹ Н. Костомаров, „Богдан Хмельницький“, т. I, стор. 39.

Становище міської бідноти, зокрема ремісників, було не краще. Міщани не могли вільно займатися торгівлею, ремеслом. Кожен крок торгівця й ремісника контролювала шляхетська адміністрація. Заїдала жорстока дріб'язкова регламентація феодалів. При цьому міщани-українці були поставлені в особливо тяжкі умови. Їм навіть не всюди дозволяли жити. У Львові, наприклад, вони мали право жити тільки на одній, так званій „Руській вулиці“, що зберегла свою назву й понині. Львівські міщани у своїй інструкції на сейм 1608 року писали: „... Чим би толко человек жив быти могл, того не волен русин на приржожной земли своей руской уживати в том то русском Лвове“¹.

На утиски гнобителів український народ відповідав дедалі більшим опором. Протягом XV—XVI століть триває запекла боротьба українських селян і ремісників проти чужоземних загарбників і „своїх“ панів, які стали їх союзниками. Різні форми мала ця боротьба. Селянство відмовлялося коритись панам: не платило оброку, не відбувало панщини, кидало свої оселі і тікало на вільні землі в південно-східну Україну, на Подніпров'я, „покозачувалось“. Іноді бралось за зброю, палило маєтки, чинило терористичні акти, піднімало повстання.

Особливо сильно розгорілась ця боротьба наприкінці XVI століття, коли козацтво в упертій боротьбі з феодалами-гнобителями „своїми“ й чужими, а також у тривалих війнах з татарами й турками загартувалось і виросло в крупну політичну силу, що мала вже своїх воєначальників і постійний адміністративно-політичний центр—Запорізьку Січ. Повстання—під проводом Косинського (1591—1593 рр.), Наливайка, Лободи й Шаули (1594—1596 рр.), Тараса Федоровича Трясила (1630 р.), Павлюка, Острянина, Гуні та інших (1637—1638 рр.)—вибухали одне за одним.

Таким чином, кінець XVI і майже вся перша половина XVII століття відзначені упертими козацько-селянськими повстаннями. Здебільшого вони розгорталися на Подніпров'ї, але іноді поширювалися і на далекі Волинь, Поділля, Галичину.

¹ „Історія України в документах і матеріалах“, К., 1941, т. III, стор. 54.

Немало славних битв виграв тоді український народ. Основною силою повстань були селяни-кріпаки, козаки, ремісники. Не всі вони провадили боротьбу однаково послідовно і до кінця. Були серед них елементи, що згоджувались іти на компроміс. Заможніші елементи—частина козацької старшини, дрібна українська шляхта—часто зраджували народні інтереси. Щоб здобути собі привілейоване становище, вони згодні були йти на будь-які поступки шляхетській Польщі й її панівному класові, нехтуючи інтереси народу. Але в цілому боротьба мала яскраво виявлений антикріпосницький характер і скерована була проти „своїх“ і чужих панів, проти соціального, національного й релігійного гніту.

Частковий успіх повстань не міг, однак, радикально поліпшити становища українських народних мас. Надто велика була та сила, яку треба було подолати, щоб стати людьми вільними й незалежними. У свідомості українського народу саме в цей час прокидається й дедалі більше жевріє надія на великий братній російський народ, на його захист і допомогу, надія, основана на історичному досвіді, на традиції.

Протягом XV—XVII століть українське населення не раз знаходило собі притулок за Московським кордоном, у межах Російської держави. Туди здавна тікали окремі українські й білоруські феодали, що не могли пристосуватись до умов Литви та Польщі. 1589 року туди переселилися кілька сот українських козаків на чолі з отаманом Матвієм Федоровим. За Московським кордоном, у межах Слободської України знайшов собі захист у 1638 році Яків Острянин з козаками, зазнавши поразки від польського шляхетського війська. Переселенці-козаки поклали початок місту Чугуєву. Міцнішала далі все більше дружба запорізьких і донських козаків, що разом ходили в походи на татар і турків, разом воювали проти панів „своїх“ і чужих, довго проживали цілими групами одні в одних.

Створення і дальше зміцнення централізованої Російської держави мало історичне значення не тільки для російського народу, а й для українського та білоруського, для всіх слов'янських народів. Саме тепер, у процесі боротьби за своє соціальне й національне визволення, в українського народу остаточно викроста-

лізовується прагнення звільнити свої землі від іноземних загарбників, об'єднати їх і приєднати до могутньої держави російського народу.

1648 року під проводом великого сина українського народу Богдана Хмельницького спалахнула визвольна війна. Шість років тривала вона. В ході війни повсталі маси українського народу завдали кілька дуже тяжких поразок польському військові. В битвах під Жовтими Водами, під Корсунем і під Пилявцями в 1648 році, під Зборовом і Збаражем у 1649 році, під Батогом у 1652 році армія шляхетської Польщі зазнала нищівного розгрому. Селянська в своїй основі, визвольна війна знищила шляхетсько-польське панування на більшій частині України, ослабила феодально-кріпосницький гніт „своїх“ і чужих панів, ліквідувала гніт національний, релігійний, культурний.

Щоб відстояти від агресії шляхетської Польщі і султанської Туреччини свою свободу й незалежність, український народ звернувся по допомогу до великого друга і брата—народу російського і цю допомогу дістав. Лівобережна Україна разом з невеликим районом Правобережжя на чолі з Києвом 1654 року була приєднана до Росії і взята нею під захист.

Приєднання України до Росії мало велике історичне значення. Незважаючи на жорстоку гнобительську політику російського самодержавства, поміщиків і капіталістів—„своїх“ і чужих, український народ зберіг свою народність, мову, культуру, релігію. В тісному єднанні з народом російським, навіки вірний прапорові єдності, дружби й братерства, народ український боровся за своє соціальне й національне визволення.

Разом народи-брати били польських і турецьких загарбників, що протягом тридцяти років після цього все ще намагалися захопити кожен собі українські землі, що приєдналися до Росії. Разом громили вони шведських розбійників, що на чолі з Карлом XII в 1708—1709 роках дійшли до Полтави, прагнучи не тільки удержати захоплені ними старі руські землі в Прибалтиці, а й загарбати нові, на Україні. Вони разом у 1812 році відбили навалу французьких інтервентів, очолюваних Наполеоном Бонапартом, поклавши край його намаганням встановити світове панування.

Союз братніх народів—російського і українського—міцнів і в боротьбі з внутрішніми гнобителями. В повстаннях проти тяжкого кріпосницького гніту вони виступали разом. Коли в 1667—1671 роках піднялося селянське повстання під проводом Степана Разіна, у ньому брали участь численні загони українських селян. З Поволжя й Донщини воно перекинулося на територію Слободської та Лівобережної України і набуло і тут значного розмаху. Повстання козаків і селян під проводом Кіндрата Булавіна у 1707—1708 роках розгоралося не тільки на Дону, а й на території Слободської України. Сильні заворушення українського селянства мали місце під час селянської війни 1773—1775 років під проводом Омеляна Пугачова, а окремі групи українських селян билися безпосередньо в його загонах. В повстанні селян під проводом Устима Кармалюка, яке відбувалося в 20—30 роках XIX століття й охопило Правобережну Україну (головним чином Поділля), брали участь російські селяни-кріпаки. Спільно пролитою кров'ю цементувався бойовий союз народів-братів.

Скасування 1861 року кріпацтва в Росії не принесло бажаної волі. Розвиток капіталізму привів до дальшого загострення соціально-економічних і політичних протиріч. Становище народних мас залишалося дуже тяжким. Робітники зазнавали нещадної експлуатації. Селянське господарство руйнувалось. Селяни страждали від мало-земелля й наявності численних пережитків кріпацтва. Робітники й селяни не мали найелементарніших політичних свобод і задихалися від безправ'я.

В умовах розвитку капіталізму боротьба пригноблених мас розгорталася і скеровувалась не тільки проти царя та поміщиків, а й проти буржуазії — „своєї“ і чужої.

Проте успішно ця боротьба стала розгортатися тільки з кінця XIX століття, коли на історичну арену вийшов пролетаріат—новий суспільний клас, здатний очолити всі демократичні елементи країни в боротьбі за своє визволення.

Вже перші великі страйки робітників 70—80 років XIX століття, їх спроби створити свої перші постійні організації примусили царський уряд побачити в робітничому класі найстрашнішого противника. Коли ж бо-

ротьбу робітничого класу очолила більшовицька партія, партія Леніна—Сталіна, пролетаріат Росії під її проводом став завдавати своїм віковичним ворогам—царю, капіталістам і поміщикам—удари нечуваної сили.

Перша буржуазно-демократична революція (1905—1907 рр.) продемонструвала грізну, небачену ще досі силу вибуху революційного руху робітників і селян царської Росії. Наближався час їхньої перемоги.

Протягом віків міцніла нерозривна дружба народів-братів. У країні Рад вона стала одною з вирішальних основ нового життя. В розпал боїв за перемогу Великої Жовтневої соціалістичної революції товариш Сталін писав: „Український і російський народи, як і інші народи Росії, складаються з робітників і селян, з солдатів і матросів. Всі вони разом боролись проти царизму і керенщини, проти поміщиків і капіталістів, проти війни й імперіалізму. Всі вони разом проливали кров за землю й мир, за свободу й соціалізм. У боротьбі з поміщиками й капіталістами всі вони брати й товариші...“ „Кров'ю й боротьбою спаяні, вони підуть разом до перемоги соціалізму“¹. Ці слова нашого вчителя і вождя були пророчі. Російський пролетаріат, невід'ємною складовою частиною якого був пролетаріат України, комуністична партія більшовиків, невіддільною частиною якої були більшовицькі організації України,—ось та сила, що під проводом Леніна і Сталіна зцементувала велику дружбу народів-братів і привела їх до остаточної перемоги.

Правобережна Україна, Галичина, Буковина й Закарпатська Україна протягом другої половини XVII століття і XVIII століття залишалися в ярмі у іноземних гнобителів, зазнаючи неймовірних мук і страждань. Нещадна феодално-кріпосницька експлуатація доповнювалась тут політикою колонізації, мадьяризації, жорстоким цькуванням української мови, культури, релігійними переслідуваннями, кривавою помстою за спроби приєднатися до Росії.

Особливо тяжким і нестерпним стало життя народних мас напередодні розпаду шляхетської Польщі у XVIII столітті. Величезні народні рухи, що розгорталися в цей час на Правобережній Україні і в Прикарпатті під керівництвом народних героїв-самородків Семена Палія

¹ Й. В. Сталін, „Статті й промови про Україну“, стор. 20 і 19.

(80—90 рр. XVII століття і перші роки XVIII століття), Олексі Довбуша (30—40 рр. XVIII століття), Максима Залізняка (1768 р.), Головача та інших, кінчалися майже безрезультатно. В цих рухах, стихійних і погано організованих, селянських у своїй основі, не було ще належного керівника, яким може бути тільки пролетаріат.

Наприкінці XVIII століття шляхетська Польща розвалилась. Правобережна Україна під час другого розділу Польщі, в 1793 році, була приєднана до Росії. Це мало велике значення для дальшого економічного, політичного й культурного розвитку всього українського народу. Галичину в 1772 році відібрала у Польщі Австрія. В 1774 році вона ж відібрала у Туреччини Буковину. Закарпатська Україна залишалася в складі Угорщини, що сама в цей час теж потрапила в залежність від Австрії. Так Австрія в другій половині XVIII століття стає на довгий час—аж до 1918 року—володарем значної частини українських земель.

Панування Австрії ще більш погіршило становище трудящих мас українського народу. Гніт польських, угорських і українських панів посилювався тепер гнітом австро-німецьких поміщиків і капіталістів, політикою онімечення українського народу. Буржуазна революція 1848 року в Австрії і скасування кріпацтва в Галичині не ліквідували класового й національного гніту. Українські землі були колонією Австрії, її аграрно-сировинним додатком, де величезними привілеями, як і раніш, користувалися польські й угорські поміщики та капіталісти. Таку систему поневолення, коли буржуазія й поміщики панівної нації ніби віддають на відкуп панівним елементам інших націй управління пригнобленим народом, щоб разом душити, топтати його трудящі маси, товариш Сталін назвав особливою, суто австрійською системою управління¹.

Трудящі Галичини, Буковини й Закарпаття не мирилися з своїм рабським становищем. Їх виступи ставали все більш масовими. Особливо бурхливо розгортався революційний рух у Галичині, де в другій половині XIX століття почав формуватися пролетаріат.

Страйковий рух галицьких робітників, їх спроби

¹ Див. *Й. В. Сталін. Твори*, т. 5, стор. 255.

організуватися в постійно діючі товариства, мітинги й демонстрації були прикладом і для злиденного галицького селянства. Революційний рух робітників і селян Галичини особливо пожвавився на початку XX віку і в період першої російської буржуазно-демократичної революції 1905—1907 років, коли під її прямим впливом робітники й селяни Галичини місцями бралися навіть за зброю.

Одночасно з цим частина галицької бідноти, шукаючи заробітку, щороку відправлялася в далеку еміграцію в різні країни Європи й Америки.

Так жив і боровся український народ за часів феодалізму й капіталізму. Силоміць розірваний на шматки, він перебував у тяжкій неволі в „своїх“ і чужих поміщиків і капіталістів, безупинно ведучи боротьбу за своє соціальне й національне визволення. Цей час в історії нашого народу тривав безконечно довго. І тільки Велика Жовтнева соціалістична революція спасла його від соціального й національного рабства і вивела на широкий шлях щасливого, радісного, творчого життя.

II

„Велика Жовтнева соціалістична революція в Росії відкрила для народів нашої країни і для народів усього світу шлях до комунізму. Її перемога забезпечила повне розкріпачення українського народу, як і інших народів колишньої царської Росії, від поміщицько-капіталістичної експлуатації і національного гніту. Російський народ на чолі з робітничим класом, під керівництвом партії більшовиків, Леніна і Сталіна, об'єднавши навколо себе всі народи колишньої царської Росії, пішов по шляху будівництва соціалізму. Український народ першим, слідом за російським народом, став на шлях соціалістичної революції і завдяки цьому здійснив споконвічну мрію про створення своєї вільної суверенної, справді демократичної, національної держави“.

З постанови ЦК КП(б)У від 17 серпня 1949 року про десятиріччя возз'єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі.

Нелегкий був шлях українського народу в боротьбі за владу Рад, за диктатуру пролетаріату, за перемогу Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні. На перешкоді стояли численні вороги — внутрішні й зовнішні — і серед них огідна зграя українських буржуазних націоналістів. Після повалення російського самодержавства вони робили все для того, щоб не допустити встановлення на Україні влади Рад. Кадетська контрреволюція, що напередодні жовтневого перевороту тримала владу в своїх руках, і націоналістична контрреволюція на чолі з петлюрівсько-німецькою Центральною радою навіть уклали для цього союз між собою.

Особливо критичні дні боротьби за владу Рад на Україні наступили в кінці жовтня 1917 року, коли

соціалістична революція в Росії перемогла, коли робітники й селяни України знищили сили й органи російського Тимчасового уряду на Україні, а петлюрівсько-німецька Центральна рада, встромивши ножа в спину пролетарській революції, в спину робітникам і селянам України, проголосила свою буржуазно-куркульську владу. Українська націоналістична контрреволюція й її Центральна рада стали головною перешкодою в боротьбі за владу Рад на Україні, головним ворогом українського народу.

Та волею партії більшовиків, волею Леніна і Сталіна робітники й селяни України, підтримані великим російським і іншими народами нашої Вітчизни, подолали ці перешкоди, зламали ворожий опір і в грудні 1917 року на I з'їзді Рад України заклали фундамент Української Радянської держави — Українську Республіку Рад.

„З цього моменту, — говорив В. М. Молотов у привітанні в зв'язку з 30-річчям радянської влади на Україні, — починаються роки і перші десятиріччя національного відродження українського народу. Це відродження знайшло свою могутню опору в радянській владі на Україні і в керівництві більшовицької партії. Ленін і Сталін розгорнули той прапор, під яким почався розквіт сил українського народу, розквіт сил Радянської України“¹.

Однак перші роки існування молодого Української Радянської держави були для неї роками тяжких випробувань. Слідом за встановленням радянської влади, на Україні, як і всюди, спалахнула громадянська війна й почалася іноземна воєнна інтервенція.

Буржуазні українські націоналісти, вигнані своїм народом, закликали на допомогу австро-німецьких загарбників, які хазяйнували на Україні близько року — з лютого 1918 до січня 1919 року. Український народ під проводом партії Леніна — Сталіна, під проводом більшовицьких організацій України, що в липні 1918 року оформилися на своєму I з'їзді в Москві в Комуністичну партію (більшовиків) України — невід'ємну складову частину ВКП(б), вигнав і німецьких окупантів, і їх креа-

¹ Газета „Радянська Україна“ № 20, 25 січня 1948 року.

туру—„гетьмана“ Павла Скоропадського. Весною 1919 року робітники й селяни України розгромили і петлюрівську „директорію“ та її хазяїв—французьких інтервентів, що окупували деякий час південь України.

Та тяжкі випробування на цьому не закінчились. Уже з травня 1919 року почалася навала білогвардійців на чолі з Денікіним, боротьба проти якої потребувала величезного напруження сил всього радянського народу. Зусиллями всіх народів нашої Батьківщини, російського й українського насамперед, денікінські полчища в кінці 1919 й на початку 1920 року були розгромлені. Звільнена була і Радянська Україна.

Новий похід Антанти, що почався весною 1920 року й своєю ударною силою мав шляхетську Польщу і Врангеля, немало завдав шкоди Українській республіці. Але молоді радянські республіки на той час настільки вже зміцніли, що порівняно швидко ліквідували цю небезпеку. Спільним зусиллям радянських народів панську Польщу примушено було піти на перемир'я вже влітку 1920 року. В результаті жорстоких кровопролитних боїв восени 1920 року був розгромлений і Врангель.

Вирішальну роль у боротьбі українського народу за свободу і соціалізм, за свою Українську Радянську державу відіграла допомога всіх братніх народів Радянського Союзу, насамперед російського. Щастя українського народу в тому, що його боротьбу за свободу і соціалізм очолювала більшовицька партія, В. І. Ленін і Й. В. Сталін особисто.

Ленін і Сталін були фундаторами Української Радянської держави, натхненниками і керівниками боротьби українського народу за соціальне й національне визволення. Вони пильно стежили за подіями на Україні, викривали крутість контрреволюції, допомагали робітникам і селянам України розпізнавати справжніх друзів і ворогів. Ще з передреволюційних часів вони завжди обстоювали необхідність найтіснішого союзу між російським і українським народами. Разом з тим вони визнавали незаперечне право українського народу на самостійне державне існування. В. І. Ленін ще в 1914 році писав: „Чи судилося, наприклад, Україні стати самостійною державою, це залежить від 1000 факторів, невідомих наперед, і, не намагаючись „гадати“

марно, ми твердо стоїмо на тому, що безсумнівне: право України на таку державу"¹.

Товариш Сталін у вирішальні дні боротьби за владу Рад на Україні, в листопаді 1917 року, настоював на негайному скликанні Всеукраїнського з'їзду Рад для проголошення радянської влади на Україні. Ленін і Сталін допомагали й далі робітникам і селянам України порадами, людськими кадрами, зброєю, а в період громадянської війни й іноземної воєнної інтервенції були натхненниками й організаторами воєнно-політичного союзу всіх радянських республік—Російської і Української насамперед.

На всіх етапах розвитку Української Радянської держави товариш Сталін приділяв і приділяє їй велику увагу й піклування.

505
46
„У дні боротьби за встановлення радянської влади на Україні, — говорить в згаданій постанові ЦК КП(б)У, — в суворі роки громадянської війни і іноземної інтервенції товариш Сталін за дорученням Центрального Комітету Партії і Володимира Ілліча Леніна особисто керував збройною боротьбою робітників і селян за визволення України від іноземних інтервентів і їх підліх наймитів Скоропадського, Петлюри, Денікіна, Врангеля. Мудре керівництво партії більшовиків, Леніна і Сталіна врятувало український народ від загрози поневолення німецьким і англо-американським імперіалізмом і вивело його на широкий шлях вільного соціалістичного життя“.

Громадянська війна й іноземна воєнна інтервенція закінчилися на Україні, як і всюди, перемогою робітників і селян. Минув після цього короткий час. За перші 20 років мирної творчої праці Радянська Україна встигла відбудувати своє народне господарство, разом з усіма народами Радянського Союзу побудувала фундамент соціалістичної економіки і в основному вивершила будову соціалістичного суспільства. „Радянська Україна в складі великого Радянського Союзу зміцніла і виросла в могутню і квітучу соціалістичну республіку, — говорив М. С. Хрущов у доповіді на VI сесії Верховної Ради УРСР в 1944 році. — До Вітчизняної війни Радянська

¹ В. І. Ленін, Твори, т. XVII, стор. 441.

Україна являла собою могутню індустріально-колгоспну державу¹.

За роки довоєнних сталінських п'ятирічок на Україні виросла могутня соціалістична індустрія і високо-розвинене соціалістичне сільське господарство. Валова продукція її промисловості в 1940 році збільшилась проти дореволюційної в 11 раз. Тільки в промисловості України працювало 2 мільйони робітників. В 1940 році на Україні було 27.742 колгоспи, 1225 машинно-тракторних станцій і 875 радгоспів. Сільське господарство України обслуговували 90 тисяч тракторів, 31 тисяча комбайнів, 50 тисяч автомашин. Рік у рік зростала врожайність соціалістичних ланів. „Ці чудові цифри,— говорив тов. Хрущов,—ілюструють той високий рівень розвитку продуктивних сил, якого досяг вільний, незалежний український народ напередодні Великої Вітчизняної війни“². Цей рівень розвитку продуктивних сил повністю забезпечував квітуче заможне життя робітників, колгоспників і трудової інтелігенції Радянської України.

Величезні успіхи мала наша республіка і в розвитку науки, культури, мистецтва, що задовольняли зростаючі господарські й духовні потреби нашого народу.

„Ідучи по шляху, вказаному Леніним і Сталіним,—говориться в згаданій постанові ЦК КП(б)У,—змітаючи з свого шляху буржуазних націоналістів, троцькістів, бухарінців і всіх інших ворогів народу, мерзенних слуг імперіалізму, український народ, на чолі з своїм авангардом—Комуністичною Партією (більшовиків) України,—вірним загоном ВКП(б),—перетворив Україну на республіку потужної індустрії, великого соціалістичного сільського господарства, передової, національної формою і соціалістичної змістом, радянської культури“.

Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції, утворення могутнього Радянського Союзу, розквіт соціалістичної держави робітників і селян України мали велике революціонізуєче значення для тієї частини українського народу, яка перебувала під владою

¹ М. С. Хрущов, „Визволення українських земель від німецьких загарбників і чергові завдання відбудови народного господарства Радянської України“, К., 1949, стор. 6.

² Там же, стор. 7—8.

Австро-Угорщини. Під впливом перемог Великої Жовтневої соціалістичної революції і тут високо здіймається прапор визвольної боротьби. Робітники й селяни Галичини, Буковини й Закарпатської України твердо заявляли про своє бажання встановити владу Рад і возз'єднатися з своєю матір'ю-вітчиною — Радянською Україною. Особливо посилювався цей рух в кінці 1918 і в 1919 роках, коли цісарська Австро-Угорщина розпалася, а буржуазні українські націоналісти в союзі з міжнародними імперіалістами вирішили за всяку ціну не допустити тут перемоги пролетарської революції.

Фальсифікуючи волю народу, галицькі націоналісти спершу заявили, що Галичина нібито бажає залишитися в складі Австрії. Але переконавшись, що стара Австрія вмерла, вони 1 листопада 1918 року проголосили у Львові „самостійну“, так звану „Західно-Українську Народну республіку“¹, намагаючись зберегти в ній у всій недоторканості буржуазно-поміщицькі порядки Австро-Угорщини. Проти галицьких націоналістів піднялася хвиля обурення в народі. У промислових центрах подекуди виникали Ради, запроваджувався 8-годинний робочий день, встановлювався контроль над виробництвом; буржуазні органи влади не визнавались. У січні 1919 року конференція робітників-нафтовиків вирішила надіслати привітання Раді Народних Комісарів Російської Радянської Республіки. У Дрогобичі в квітні 1919 року вибухнуло повстання, метою якого було встановлення радянської влади.

Не допомагав націоналістам і „прапор національної єдності“, яким вони всіляко прикривались. Зрештою буржуазні українські націоналісти пішли на змову з буржуазно-шляхетською Польщею і влітку 1919 року віддали Галичину Польщі. Згодом, улітку 1920 року, до Польщі перейшла й Західна Волинь².

Аналогічні події розгорталися в цей час і на Буковині. Робітники й селяни повалювали австрійські органи влади, роззброювали жандармерію. Селяни проганяли поміщиків, захоплювали й ділили їхню землю. Спроби буржуазних націоналістів створити свій орган—

¹ Див. проф. М. [Петровський], „Західна Україна“, К., 1945, стор. 27.

² Див. там же, стор. 30.

„Український Краєвий Комітет“ і з його допомогою взяти до своїх рук керівництво масовим рухом—успіху не мали. З листопада 1918 року багатолюдний мітинг робітників і селян у Чернівцях ухвалив резолюцію про приєднання Буковини до Радянської України. Загальнобуковинське Народне віче, що відбулося незабаром після цього, оголосило Буковину складовою частиною Радянської України. Перелякані націоналісти Буковини звернулися по допомогу до боярської Румунії, яка тоді ж таки, в 1918 році, окупувала Буковину і встановила там буржуазно-поміщицькі порядки.

На Закарпатській Україні в цей час діялося те ж саме. Виникали народні ради. Відбувалися масові народні віча. Австрійських і угорських чиновників та жандармів виганяли і створювали свою міліцію—народну гвардію. Всюди висувалася вимога об'єднати Закарпатську Україну з Україною Радянською. Всенародні збори в Хусті 21 січня 1919 року ухвалили про це спеціальну постанову. Але буржуазні націоналісти й тут робили все, щоб не допустити встановлення радянської влади. Вони провадили залаштункові переговори з буржуазно-поміщицькою Угорщиною, добивалися утворення „Автономної Руської країни“ в її складі. Зрештою Закарпатська Україна в 1919 році була віддана буржуазно-поміщицькій Чехословаччині.

Загарбання Галичини, Буковини й Закарпатської України відбувалося при активній допомозі держав Антанти і було оформлено незабаром навіть на відповідних міжнародних конференціях.

III

„Радянський народ ніколи не забував про долю своїх братів—робітників, селян і трудової інтелігенції Західної України, які вели безперервну боротьбу за возз'єднання з своєю матір'ю — Радянською Україною, з великим Радянським Союзом.

Зміцнення могутності і зростання міжнародного авторитету Радянського Союзу забезпечили утворення радянської держави для всіх українців, тобто те, про що віками мріяв український народ, за що виступали його кращі представники, революційні борці і виразники передових прагнень українського народу“.

З постанови ЦК КП(б)У від 17 серпня 1949 року про десятиріччя возз'єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі.

В Галичині, на Волині і Буковині у 1918—1919 роках була встановлена польсько-шляхетська й румуно-боярська диктатура. Аграрні, відсталі Польща й Румунія розглядали ці краї як свої колонії і перетворили їх на ще відсталіші аграрно-сировинні райони. Промисловий розвиток цих країв штучно затримувався. В Галичині в 30-х роках у промисловості було зайнято лише 4% населення. 80% жило з сільського господарства¹. Навіть такі галузі, як гірнича, зокрема нафтова, рік у рік скорочувалися. Занепадала обробна промисловість. Масове безробіття було хронічним явищем. Заробітна плата робітника була мізерна, а працювати доводилось по 12—16 годин на добу.

¹ Див. „Довідник-щорічник на 1949 рік“, стор. 258.

Село задихалося від безземелля, конало в голоді і злиднях. Біднота й середняки мали в своєму користуванні тільки 12—13% землі, а в руках поміщиків і куркулів було біля 80%. Понад 50% селян мали менше 2 гектарів на двір, а 16% селянських дворів були зовсім безземельні. Тим часом графи Замойський і Сапега мали по 100 тисяч га, графи Потоцькі, князь Радзивіл—більш як по 50 тисяч га кожен. Сотні тисяч гектарів землі були в руках церкви, осадників, куркулів¹.

Хліборобська техніка у селян була стародідівська. На Волині, наприклад, перед визволенням її Радянською Армією в 1939 році налічувалось 1542 дерев'яні борони, 1435 сох, 1716 рал, а в усіх західних областях було 25.393 сохи². Разюча відсталість техніки призводила до низької врожайності. При такому землезабезпеченні, такій рутинній техніці і низьких урожаєх селянин часто не міг тримати коня, корову. У Львівському „воєводстві“ 45% селянських дворів не мали коней, у Тернопільському—46%, у Станіславському—57%.

Величезна була резервна армія праці в Галичині. Не знаходячи собі пристосування у промисловості або в сільському господарстві на місці, десятки тисяч людей щороку йшли на сезонне заробітчанство або зовсім емігрували до інших країн.

Економічний і політичний гніт поєднувався з гнітом культурним. 50% населення Західної України було неграмотним, а на Волині навіть 70%. Провадячи політику колонізації, урядові кола зменшували кількість українських шкіл. Якщо в 1919 році на Західній Україні було 3000 українських народних шкіл, то в 1935 році їх залишилось тільки 450. На Волині в 1936 році було тільки 5 українських шкіл, тоді як у 1919 році їх було понад 1000. З 182 середніх шкіл, що існували на Західній Україні, українських було тільки 5. Переслідувались українська мова, література, театр, народна творчість.

Таке саме становище народних мас було і на Буковині.

Так в результаті імперіалістичної політики Антанти на Заході залишалася частина українських земель, де українці й далі знемагали під чужоземним гнітом, під

¹ Див. проф. М. Петровський, „Західна Україна“, К., 1945, стор. 30.

² Див. „Довідник-щорічник на 1949 рік“, стор. 258.

владою поміщиків і капіталістів. „Голод і злидні, безправ'я і безробіття, чужоземне ярмо, напівколоніальне становище були долею трудящих Західної України“—говориться в постанові ЦК КП(б)У про десятиріччя возз'єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі.

Український народ західних українських земель був доведений до відчаю. Його хотіли знищити як окремий народ.

„Найзліші вороги українського народу — українські буржуазні націоналісти, які завжди використовували національний прапор для обману мас, прикриваючи ним свої контрреволюційні замисли,—вірою і правдою служили німецьким, французьким, англо-американським та іншим іноземним поневолювачам, допомагаючи їм творити чорну справу гноблення і поневолення трудящих Західної України“—так характеризує Центральний Комітет КП(б)У у своїй постанові від 17 серпня 1949 року про десятиріччя возз'єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі підлу роль українських націоналістів на Західній Україні.

Зрадливі й обдурені націоналістами в 1918—1919 рр., робітники й селяни Галичини, Волині, Буковини й Закарпаття продовжували боротися за своє визволення. Саме протягом останніх 20 років свого перебування під владою іноземних загарбників вони вписали не одну героїчну сторінку в історію визвольної боротьби.

Доведене до відчаю селянство громило поміщицькі маєтки, палило скирди хліба, вирубувало ліси, влаштовувало страйки. В Галичині за неповними даними в 1925 році в 120 селах страйкувало близько 5000 батраків та селян. І ніякий терор, ніякі криваві „пацифікації“ не могли припинити боротьбу селян, що рік у рік ставала все більш масовою.

Особливо запеклою була боротьба трудящих Буковини й Бесарабії. Хотинське повстання 1919 року охопило близько 70 сіл. Татарбунарське повстання, що спалахнуло 1924 року, було задушене тільки великою військовою силою румунських загарбників.

У цій боротьбі перед вів робітничий клас, очолюваний комуністами. Робітники Галичини організовували економічні й політичні страйки, мітинги, демонстрації.

У квітні 1936 року виступ львівських робітників вилився в односторонню барикадну боротьбу.

Виступи трудящих міста й села часто зливалися в єдиний фронт боротьби проти іноземних загарбників, проти „своїх“ і чужих поміщиків і капіталістів. У ході цієї боротьби чимраз дужче виявлялось прагнення встановити владу Рад, прагнення возз'єднатися з своєю радянською матір'ю-вітчиною.

Проте поневолені маси західноукраїнських земель самі не могли вибороти своєї волі. Та тепер вони не були самотні. Вони знали, що за Дністром і Збручем живе їх рідний брат — народ український, що там, на сході—їх вітчизна—Українська Республіка Рад, яка з року в рік яскравіше сяє в сузір'ї братніх республік Радянського Союзу. Вони вірили, що про них знають і пам'ятають, що наближається час, коли за них заступляться, їм допоможуть. І це запалювало їх на дальшу боротьбу.

Радянський народ дійсно ніколи не забував про своїх братів—робітників, селян і трудову інтелігенцію Західної України, які невпинно боролися за визволення і возз'єднання з Радянською Україною, з великим Радянським Союзом. У своїй заключній промові на XVI з'їзді ВКП(б) в 1930 році товариш Сталін нагадав: „Є Україна в складі СРСР. А є і інша Україна—в складі інших держав“¹.

Коли грянула друга світова війна, і Західна Україна опинилася перед перспективою загарбання її фашистською Німеччиною, уряд Радянського Союзу вирішив прийти їй на допомогу.

17 вересня 1939 року героїчна Радянська Армія принесла визволення трудящим Західної України. Звільнені від кайданів соціального й національного рабства, робітники, селяни й трудова інтелігенція західноукраїнських земель дістали змогу вільно визначити свою дальшу долю. В обстановці величезної політичної активності трудящих Західної України Народні Збори у Львові 26—28 жовтня того ж року в своїх історичних деклараціях проголосили встановлення радянської влади на території Західної України, конфіскацію поміщицьких земель, націоналізацію банків і великої промисловості. Народні Збори одностайно ухвалили просити Верховну Раду СРСР прийняти Західну Україну до складу СРСР

¹ Й. В. Сталін, „Питання левінізму“, вид. 10, стор. 433.

і, включивши її до складу УРСР, возз'єднати український народ в єдиній Українській Радянській державі, поклавши край його віковому роз'єднанню.

1 листопада 1939 року для розв'язання цього питання зібралася позачергова V сесія Верховної Ради СРСР. Вона задовольнила просьбу Народних Зборів, включила Західну Україну до складу Союзу РСР з возз'єднанням її з Українською РСР. 15 листопада 1939 року в урочистій обстановці возз'єднання Західної України ухвалила і позачергова сесія Верховної Ради УРСР.

Через рік—у серпні 1940 року—з Радянською Україною були возз'єднані також Північна Буковина та Ізмаїльська область.

З великою радістю, з законною гордістю за силу, могутність і авторитет своєї Батьківщини зустрів ці історичні події весь український народ. Всі народи Радянського Союзу захоплено вітали возз'єднання українського народу.

Споконвічна мрія українського народу про національне возз'єднання здійснилася. Поголовна більшість українців віднині стала жити в єдиній державі.

З великою активністю трудящі Західної України й Буковини, наслідуючи досвід своїх братів із східних областей, досвід усіх народів Радянського Союзу і насамперед великого російського народу, стали на шлях будівництва нового соціалістичного життя.

Під керівництвом партії Леніна—Сталіна вони швидко почали перебудовувати промисловість, сільське господарство, культуру. І здобуті уже в перший рік-півтора успіхи були неабиякі.

Але мирне соціалістичне будівництво було перервано 22 червня 1941 року віроломним нападом гітлерівської Німеччини.

На цей зухвалий напад український радянський народ разом з усіма іншими народами Радянського Союзу відповів Великою Вітчизняною війною. Героїчні сини й дочки українського народу день у день, на фронті і в тилу, кували перемогу над ворогом. В тяжких умовах тимчасової окупації український народ залишався вірним своїй великій Батьківщині—Радянському Союзу. Десятки тисяч народних месників під командуванням Ковпака і Руднева, Федорова і Сабурова вкрили себе невмирущою славою в боротьбі з німецько-фа-

шистськими загарбниками та їхніми вірними псами—українсько-німецькими націоналістами.

„У період Великої Вітчизняної війни трудящі України, в тому числі західних областей, з честю пройшли тяжкі випробування, викликані варварською навалою німецького фашизму,—відзначає ЦК КП(б)У в постанові про десятиріччя возз'єднання українського народу.—Як і весь радянський народ, вони вели самовіддану боротьбу проти фашистських загарбників і їх мерзенних лакеїв—українсько-німецьких націоналістів, продемонструвавши свою морально-політичну єдність, відданість радянській владі, ідеям Леніна—Сталіна. Російський народ і всі народи нашої країни подали неоціненну допомогу українському народові в боротьбі проти фашистських поневолювачів. Тільки завдяки нерушимій дружбі російського, українського і всіх народів Радянського Союзу Україна змогла визволитися від німецько-фашистських загарбників. Радянська Армія під геніальним проводом товариша Сталіна розгромила німецько-фашистську армію і визволила Україну, як і інші території країни, тимчасово захоплені ворогом“.

В результаті переможного закінчення Великої Вітчизняної війни було повністю завершено возз'єднання українського народу. Закарпатська Україна, що в роки війни знову опинилась в ярмі в угорських поміщиків і капіталістів, за договором з Чехословаччиною в червні 1945 року увійшла до складу Радянської України. Остання українська земля була повернута матері-вітчизні—Українській Радянській Соціалістичній Республіці. Здійснились вікові прагнення не тільки закарпатських українців, а й всього українського народу, всіх народів Радянського Союзу.

Повідомляючи VII сесію Верховної Ради УРСР про підписання угоди про Закарпатську Україну між урядом СРСР і урядом Чехословаччини, товариш Хрущов 29 червня 1945 року говорив: „Це, товариші, дійсно історичний час. Віднині і навіки український народ вперше у своїй історії цілком возз'єднається в єдиній Українській державі. Тепер вільний український народ є господарем на всіх українських землях. Віднині всі українські землі зібрано воедино, під радянський прапор, під прапор Української Радянської Республіки.

Це є результат мудрої сталінської політики Радянського уряду і більшовицької партії¹.

Верховна Рада УРСР в листі до товариша Сталіна 30 червня 1945 року писала: „По всій своїй визволеній землі—від берегів Дінця до Тісси—український народ під керівництвом партії Леніна—Сталіна, виконуючи Ваші вказівки, дорогий Йосифе Віссаріоновичу, самовіддано працюватиме, щоб досягти нових успіхів на фронті праці, звеличити нашу Вітчизну і збагатити її славу“².

Свої зобов'язання перед товаришем Сталіним український народ виконував і виконує з честю.

¹ Газета „Радянська Україна № 130, 1 липня 1945 року.

² Там же.

IV

У дружній сім'ї радянських народів Українська Радянська Соціалістична Республіка швидко відбудовує і розвиває народне господарство, успішно виконуючи післявоєнний п'ятирічний план...

Під керівництвом ЦК ВКП(б) і особисто товарища Сталіна, завдяки неоціненній допомозі, яку постійно подають Україні Партія, Радянський уряд і особисто товариш Сталін, Українська РСР в усіх галузях господарства і культури добилася великих успіхів, які запалюють український народ на ще самовідданішу працю".

З постанови ЦК КП(б)У від 17 серпня 1949 року про десятиріччя возз'єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі.

В роки Великої Вітчизняної війни проти німецько-фашистських загарбників значні райони нашої Батьківщини зазнали тимчасової окупації, пограбування й руйнування. Особливо великих втрат зазнав український народ, що перебував тимчасово під владою фашистських розбійників. Кілька мільйонів людей було розстріляно, повішено, отруєно в душогубках, закатовано. Сотні тисяч було вивезено на гітлерівську каторгу. Десятки тисяч підприємств, колгоспів, радгоспів було зруйновано, сотні міст і тисячі сіл спалено. Матеріальні втрати, що їх зазнало народне господарство України під час війни, обчислюються в 285 мільярдів карбованців¹.

Народи Радянського Союзу ще до закінчення війни, в міру звільнення своєї землі від німецьких окупантів,

¹ Див. „Тридцять років УРСР“, К., 1948, стор. 17.

розпочали велику роботу по відбудові зруйнованого господарства. В історичній промові 9 лютого 1946 року товариш Сталін накреслив величну програму будівництва комунізму в нашій країні, яка запалила всі народи нашої Батьківщини на самовіддану працю для дальшого зміцнення могутності нашої Вітчизни, для побудови комунізму. За три з половиною роки післявоєнної сталінської п'ятирічки досягнуто нових грандіозних успіхів на шляху до комунізму. Завершено в основному відбудову народного господарства. В багатьох галузях перевищено довоєнний рівень. Середньодобовий випуск промислової продукції в СРСР уже в червні 1949 року перевищив середній рівень довоєнного, 1940, року на 41%. Величезних успіхів досягло соціалістичне сільське господарство. Невпинно підвищується матеріальний добробут трудящих, бурхливо зростає радянська культура.

У дружній сім'ї радянських народів швидко відбудовує і розвиває своє народне господарство Українська Радянська Соціалістична Республіка. В ній завершено в основному відбудову народного господарства. Великих успіхів досягнуто в дальшому переможному русі до комунізму.

Промисловість України виконала план перших трьох років післявоєнної сталінської п'ятирічки на 103%. З року в рік приріст промислової продукції становить 30—40%. Тепер уже на Україні машинобудівних заводів працює більше, ніж до війни. Неухильно йде вгору соціалістичне сільське господарство. Уже в 1948 році довоєнна посівна площа колгоспів була освоєна на 97%, а врожайність зернових культур перевищила довоєнну.

1949 рік проходить під знаком дальших великих успіхів на всіх ділянках господарського і культурного будівництва. У нас збільшується порівняно з відповідними кварталами минулого року виробництво чавуну, сталі, прокату, коксу, видобуток вугілля.

На соціалістичних ланах виروшено добрий урожай. Україна достроково вивершила план хлібозаготівель і успішно виконує всі свої зобов'язання, дані товаришеві Сталіну.

Неухильно здійснюється сталінський план перетворення природи. Полезахисні лісові насадження цього року всюди проведено із значним перевищенням планів.

Успішно реалізується також трирічний план розвитку громадського тваринництва.

Невпинно розвивається і розцвітає радянська соціалістична культура на Україні.

Якби не було соціалістичного ладу, якби не було допомоги українському народу від інших народів СРСР, тільки на відбудову зруйнованого війною народного господарства України потрібні були б десятки років.

„Соціалістичний лад, мудре керівництво партії Леніна—Сталіна, допомога великого російського народу і всіх народів СРСР забезпечують небачені темпи відбудови й розвитку народного господарства нашої республіки, як і всіх інших союзних республік“—говориться в постанові ЦК КП(б)У про десятиріччя возз'єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі.

З величезними успіхами на всіх ділянках господарського й культурного будівництва підходять до десятиріччя возз'єднання українського народу трудящі західних, Закарпатської та Ізмаїльської областей Української РСР. За останні 10 років тут сталися корінні перетворення. Оточені сталінським піклуванням, увагою і підтримкою всіх народів Радянського Союзу, трудящі цих областей твердо стали на шлях соціалізму.

Вони насамперед домоглися великих успіхів в індустріалізації своїх областей. На новій основі розвиваються тепер електроенергетична, гірничодобувна, лісова, шклярська, газова, текстильна, харчова промисловість, сільськогосподарське машинобудівництво. За ініціативою товарища Сталіна, Львів перетворюється на великий індустріальний центр України і всього Радянського Союзу. Реконструйовано його старі підприємства, раніше напівкустарного типу.

За п'ятирічним планом відбудови й розвитку народного господарства тут створюється ряд нових великих підприємств. Зараз уже понад 2500 великих і середніх промислових підприємств західних областей, відбудованих і збудованих після війни, дають країні різноманітну продукцію. Високі темпи індустріалізації західних, Ізмаїльської та Закарпатської областей УРСР забезпечуються всією індустріальною міццю нашої батьківщини. З великих промислових центрів Радянського Союзу сюди направляються квалі-

фіковані кадри, устаткування, переноситься досвід. Лише для новобудов у післявоєнні роки до Львова відправлено 8215 одиниць верстатного устаткування, послано 1900 інженерів і техніків, 13.000 кваліфікованих робітників. Минулого року тільки у Львові підвищили свою кваліфікацію 9000 місцевих робітників¹.

Так же успішно проходить індустріалізація всіх західних областей. Колективи промислових підприємств, транспорту, новобудов, місцеві робітники і ті, що прибули до них на допомогу, дружно й самовіддано борються за дострокове виконання післявоєнної сталінської п'ятирічки.

Трудяще селянство західних, Ізмаїльської і Закарпатської областей пройшло за останні роки велику школу комуністичного виховання. Одержавши від радянської влади в безплатне постійне користування велику кількість землі (тільки по 6 областях Західної України селянам передано понад мільйон гектарів), багато конфіскованих у поміщиків і куркулів коней, корів, реманенту, селянство швидко переконалось, що справжнього визволення й розквіту воно може досягти тільки ставши на шлях колективізації сільського господарства. Перші колгоспи в західних областях виникли ще до війни, зразу ж після возз'єднання з Радянською Україною. Але якщо тоді їх було тільки десятки, то тепер — тисячі. Зараз уже понад 55% селянських господарств західних областей об'єднані в колгоспи. В кожній області є райони і сотні сіл суцільної колективізації. Є вже цілі області, що підходять до завершення колективізації сільського господарства. Наприклад, у Дрогобицькій області колгоспами охоплено 92% селянських господарств, в Ізмаїльській—90%, у Волинській—83%, в Чернівецькій—80%. В наймолодшій на Україні радянській області—Закарпатській уже понад 50% селянських дворів стали на шлях колективного господарювання².

Велику допомогу колгоспам молодих радянських областей подає держава кредитами, добірним насінням, машинами, кваліфікованими кадрами. Зараз там працюють 232 МТС, оснащені тисячами тракторів, молота-

¹ Див. „Щорічник-довідник на 1949 рік“, стор. 262.

² Див. „Більшовик України“ № 5, 1949 рік, стор. 57.

рок та інших складних сільськогосподарських машин. Для роботи в західних областях направлено 3000 спеціалістів сільського господарства—агрономів, зоотехніків, ветлікарів¹. Сотні колгоспників і колгоспниць, які добилися високих показників у боротьбі за піднесення сільського господарства, удостоєні високих урядових нагород.

Перемога колгоспного ладу в західних областях України має історичне значення і ще раз свідчить про його життєву непереможну силу.

Бурхливо розгортається культурне будівництво в західних областях. Якщо до возз'єднання 70% дорослого населення цих областей було неписьменне, то зараз там наближаються до повної ліквідації неписьменності. У 7680 школах в 1949-50 навчальному році вчиться понад 1 мільйон 130 тисяч дітей. При цьому діти українців уперше в історії вільно вчать рідною мовою. В західних, Ізмаїльській і Закарпатській областях є зараз 22 інститути й 3 університети, в яких вчиться понад 20 тисяч юнаків і дівчат. Багато молоді вчиться в технікумах, яких налічується в цих областях більш ніж 100.

В західних, Ізмаїльській та Закарпатській областях Радянської України створено широку мережу культурно-освітніх закладів. Тут працює 16 театрів, 240 районних будинків культури, 5810 сільських клубів, 1950 бібліотек, 19 музеїв, 419 кіноустановок. Видається 250 газет загальним тиражем близько мільйона примірників і кілька журналів.

Отже і в будівництві української радянської культури західні області швидко підіймаються до рівня передових областей України.

Робітники, селяни й трудова інтелігенція західних, Ізмаїльської та Закарпатської областей Української РСР від часу включення до великого Радянського Союзу й возз'єднання з Радянською Україною твердо стали на шлях могутнього прогресу. Приєднання їх до радянської матері-вітчини означало гігантський стрибок уперед, від колоніальної залежності, економічної, політичної і культурно-національної неволі до свободи, рівності, братерства, до соціалізму.

¹ Див. „Щорічник-довідник на 1949 рік“, стор. 263.

Довгий, складний шлях пройшов український народ, поки виборів соціальне й національне визволення. Тільки на соціалістичному шляху він знайшов свободу і щастя. Тільки перебування в складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік є гарантією його свободи й незалежності.

У привітальній промові в зв'язку з 30-річчям радянської влади на Україні В. М. Молотов говорив: „Сторіччя жив український народ, розділений на частини, скований російським царизмом і австро-угорською монархією, позбавлений вільного національного розвитку... Тільки радянська революція в Росії відкрила шлях до відродження українського народу, який створив власну Радянську державу і зайняв своє видатне місце в Союзі Радянських Соціалістичних Республік...“¹.

Росте і квітне Українська Радянська Соціалістична Республіка. Разом з іншими республіками Радянського Союзу вона здійснює перехід від соціалізму до комунізму. І немає сили, яка звернула б її з цього шляху.

Возз'єднана Радянська Україна має зараз, як і всі республіки Радянського Союзу, виключно сприятливі умови для свого дальшого процвітання і з погляду міжнародних відносин. На її кордонах у післявоєнний час виникли, ростуть і міцніють не ворожі їй, як колись, буржуазно-поміщицькі імперіалістичні держави, а дружні народно-демократичні республіки — Польська, Румунська, Угорська та інші, що, наслідуючи приклад Союзу РСР, твердо стали на шлях соціалізму.

Возз'єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі, перемоги, здобуті ним за останні десять років, є перемогами великого значення.

„Історичні перемоги українського народу, як і всіх народів нашої Батьківщини, завойовані під прапором Леніна—Сталіна, мають всесвітньоісторичне значення. Вони демонструють перед усім світом переваги соціалізму над капіталізмом...“

...Успіхи соціалістичного будівництва в нашій країні показують всім народам світу, що тільки соціалізм забезпечує вільне і щасливе життя, розвиток й розквіт усіх народів і націй, справжню дружбу народів, їх

¹ Газета „Радянська Україна“ № 20, 25 січня 1948 року.

співробітництво та взаємодопомогу. Наша країна уособлює собою справжній прогрес, являючись носієм найпередовішої культури, миру і демократії. Успіхи соціалістичного будівництва в СРСР запалюють народи Заходу і Сходу, народи всього світу на боротьбу за своє визволення від капіталістичного рабства та імперіалістичного гніту". (З постанови ЦК КП(б)У від 17 серпня 1949 року про десятиріччя возз'єднання українського народу в єдиній Українській Радянській державі).

Згуртований навколо більшовицької партії і великого Сталіна, український народ приходить до 32-ї річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції та десятиріччя свого возз'єднання в єдиній Українській Радянській державі з великими успіхами на всіх ділянках соціалістичного будівництва. Згуртованими лавами він іде вперед, до повної перемоги комунізму.

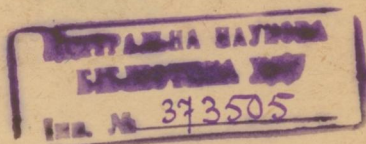

KHARKOV UNIVERSITY

11429

Редактор *І. Щербинін*

Технічний редактор *І. Кучерський*

Коректор *В. Вороніна*

С. М. Короливский. Многовековая борьба украинского народа за своё социальное и национальное освобождение. (Краткий очерк).
(На украинском языке).

БЦ 14925. Вид. № 63. 1949 р. Здано на виробництво 18-X 1949 р
Підписано до друку 22-X 1949 р. Друк. арк. 2,25. Обл.-вид. арк. 1,63
Тираж 5.000. Формат паперу 54×84¹/₁₆. Зам.1405. Ціна 65 коп.

Друкарня „Комуніст“ Укрполіграфвидав, Харків, Пушкінська, 29

g/c2) 00 "

"

Ціна 65 коп.